

طرح درس حقوق رسانه

ویراست ۲/۲/۱

محمد منصورى بروجنى - دانشگاه اصفهان - بهمن ۱۴۰۲

m.mansouri.b@ase.ui.ac.ir

mansoori66@gmail.com

۱ هدف‌گذاری

آشنایی دانشجویان حقوق با مسائل رسانه‌ها و رسیدن به نوعی درک حقوقی از رسانه‌ها.

۲ محتوا

الف- انصاری، باقر؛ حقوق رسانه؛ انتشارات سمت؛ ویراست ۲؛ چاپ سیزدهم به بعد (۱۴۰۰).

ب- مجموعه‌ای از مباحث تکمیلی که در هر جلسه تدریس می‌شود.

۲/۱ شیوه

- کتاب برای مطالعه در ۱۳ جلسه تقسیم‌بندی می‌شود.
- در هر جلسه یکی از مباحث تکمیلی توسط مدرس طرح می‌شود. سعی شده است تا حد ممکن بین مباحث مربوط از کتاب و بحث تکمیلی ارتباط وجود داشته باشد؛ اگرچه در چند مورد چنین ارتباطی وجود ندارد.
- در صورتی که در جلسات فرصتی باقی بماند، دانشجویان می‌توانند به رفع ایراد از کتاب و بیان نظرات خود بپردازند. و الا این مهم در جلسات نهم و پانزدهم انجام می‌شود که به موضوعی برای تدریس اختصاص نیافته است.

۲/۲ طرح تفصیلی جلسات

۲/۲/۱ جلسه اول

کتاب: صص ۱ الی ۱۹. (مقدمه- آزادی بیان)

بحث تکمیلی: آشنایی با مفاهیم «رسانه»؛ «خبر»؛ و «انتشار».

۲/۲/۲ جلسه دوم

کتاب: صص ۱۹ الی ۴۱. (آزادی اطلاعات)

بحث تکمیلی: آشنایی با قانون دسترسی آزاد به اطلاعات. (بخش اول)

۲/۲/۳ جلسه سوم

کتاب: صص ۳۹ الی ۶۴. (استقلال رسانه‌ها- تکثرگرایی رسانه‌ای)

بحث تکمیلی: آشنایی با قانون دسترسی آزاد به اطلاعات. (بخش دوم)

۲/۲/۴ جلسه چهارم

کتاب: صص ۶۵ الی ۹۳ (تنظیم‌گری رسانه‌ها- تأسیس رسانه‌ها: بند اول و دوم)

بحث تکمیلی: کنترل اداری و قضایی مطبوعات

۲/۲/۵ جلسه پنجم

کتاب: صص ۹۳ الی ۱۲۴. (تأسیس رسانه‌ها: بند سوم، چهارم و پنجم- فعالیت در رسانه‌ها)

بحث تکمیلی: محدودیت‌های رسانه‌ها برای ابراز نظر کارکنان

۲/۲/۶ جلسه ششم

کتاب: صص ۱۲۴ الی ۱۵۲. (انواع حدود و مشروعیت آن‌ها- امنیت ملی- اسرار دولتی)

بحث تکمیلی: حق دانستن

۲/۲/۷ جلسه هفتم

کتاب: صص ۱۵۳ الی ۱۷۷. (حریم خصوصی: بندهای اول تا چهارم)

بحث تکمیلی: صنعت سرگرمی، مصرف توجه و نسبت خبر با حریم خصوصی.

۲/۲/۸ جلسه هشتم

کتاب: صص ۱۷۷ الی ۱۹۲. (حریم خصوصی: بند پنجم)

بحث تکمیلی: حقوق کودک در رسانه

۲/۲/۹ جلسه نهم

کتاب: صص ۱۹۳ الی ۲۲۶. (مالکیت‌های فکری)

بحث تکمیلی: جلسه بدون موضوع؛ بحث گروهی، مطالب باقی مانده از جلسات گذشته و رفع اشکال کتاب

۲/۲/۱۰ جلسه دهم

کتاب: صص ۲۲۷ الی ۲۵۰. (هتک حرمت)

بحث تکمیلی: هرزه‌نگاری

۲/۲/۱۱ جلسه یازدهم

کتاب: صص ۲۵۱ الی ۲۶۸. (اخلال در دادرسی‌ها)

بحث تکمیلی: me too در ترازو

۲/۲/۱۲ جلسه دوازدهم

کتاب: صص ۲۶۹ الی ۲۸۶. (تبلیغات گمراه‌کننده)

بحث تکمیلی: تبلیغات پنهان و تعهدات رسانه تبلیغ‌کننده به مخاطب

۲/۲/۱۳ جلسه سیزدهم

کتاب: صص ۲۸۷ الی ۳۰۹. (مسئولیت کیفری ناشی از بیان‌های مجرمانه)

بحث تکمیلی: بی‌طرفی زیرساخت‌ها

۲/۲/۱۴ جلسه چهاردهم

کتاب: صص ۳۱۰ الی ۳۲۸ (مسئولیت مدنی ناشی از بیان‌های زیانبار)

بحث تکمیلی: مالیه رسانه‌ها

۲/۲/۱۵ جلسه پانزدهم

بحث تکمیلی: جلسه بدون موضوع؛ بحث گروهی، مطالب باقی مانده از جلسات گذشته و رفع اشکال کتاب

۳ ارزشیابی

ارزشیابی درس شامل مشارکت در مباحث کلاس، یک کار عملی، آزمون چهارگزینه‌ای از کتاب و تقریرات کلاس است. حضور در کلاس الزامی است.

۳/۱ بارم‌بندی

- مشارکت در مباحث کلاس: ۲ نمره، به ازای هر جلسه که در آن طرح نظر شده باشد، ۱ نمره.
- آزمون تستی از مباحث کتاب: ۹ نمره. در آغاز جلسات پنجم؛ هشتم؛ یازدهم؛ پانزدهم. بر روی سامانه آموزش مجازی دانشگاه. مجموع نمرات تستی با ضریب ۱/۲ محاسبه می‌گردد.
- آزمون تشریحی از مباحث تکمیلی و تقریرات: ۹ نمره. (۲ یا ۳ پرسش).
- کار عملی (۵ نمره) طبق شیوه‌نامه. (اختیاری)
- غیبت در کلاس: به ازای هر غیبت نیم نمره منفی منظور می‌شود.

○ با جلب توجه دانشجویان به آیین‌نامه آموزشی دانشگاه اصفهان، یادآوری می‌شود بیش از سه جلسه غیبت (خواه به دلایل موجه و خواه غیر موجه) موجب ثبت غیبت کلاسی و درج نمره صفر می‌شود. در این زمینه هیچ‌گونه مماشاتی روا نیست، و از حیث تکالیف مدرس تمیزی بین غیبت موجه و غیر موجه وجود ندارد.

۳/۲ شیوه‌نامه کار عملی درس حقوق رسانه

۱. کار عملی درس حقوق رسانه، عبارت است از ثبت و به نتیجه رساندن یک مورد درخواست اطلاعات از یکی از نهادهای مشمول قانون دسترسی آزاد به اطلاعات. این کار عملی ۵ نمره دارد.

۲. اطلاعات درخواست شده باید

۱- بر طبق قانون قابل ارائه باشند.

۲- پیش از این، از طریق

الف- انتشار منظم، یا

ب- انتشار در سامانه دسترسی آزاد به اطلاعات

به طور عمومی منتشر نشده باشند.

۳- پس از تاریخ ۱۵ شهریور ۱۴۰۱ درخواست شده باشند.

۳. به عنوان نتیجه کار باید

۱- متن درخواست،

۲- شماره پیگیری،

۳- نتیجه درخواست یا پاسخ ارسالی،

۴- اعتراض احتمالی (در صورت عدم حصول نتیجه)، و

۵- پاسخ نهایی یا نتیجه درخواست

گزارش شود.

۴. فایل‌های تحویلی باید شامل دو فایل

۱- گزارش درخواست تا نتیجه

۲- نتیجه تحویلی

باشد.

۵. درخواست‌هایی که به نتیجه رسیده و شرط ۲.۲- را مراعات کرده باشند، ۳ نمره را دریافت می‌کنند.
۶. درخواست‌هایی که به نتیجه رسیده و شرط ۲.۲- را مراعات نکرده باشند، ۱ نمره دریافت می‌کنند.
۷. درخواست‌هایی که به نتیجه نرسیده و گزارش آن‌ها کامل باشد بر این اساس مورد ارزیابی مدرس قرار می‌گیرند:

۱- اصل درخواست اطلاعات: ۰.۵ نمره

۲- قابل ارائه بودن اطلاعات طبق قانون: ۰.۵ نمره

۳- پیگیری اعتراض طبق قانون، آیین‌نامه و شیوه‌نامه‌های آن تا آخرین مرحله: ۱ نمره

۴- مدلل و موجه بودن اصل درخواست، و اعتراض به پاسخ دستگاه: ۱ نمره.

۸. مهلت ارائه تکلیف مقرر در بند ۴ تا روز امتحان خواهد بود.

۹. نتایج کار عملی را به نشانی mansoori66@gmail.com ایمیل کنید. در موضوع (subject) ایمیل حتماً درج شود: «کار عملی حقوق رسانه ۱۴۰۲». در کنار آن شماره دانشجویی هم در موضوع ایمیل درج شود.

۱۰. دانشجویانی که تبعه ایران نیستند، متن درخواست خود را با مشخص کردن اداره مورد درخواست، به من ایمیل کنند. من برای ایشان ثبت خواهم کرد. و پاسخ و شماره پیگیری را برای ایشان ارسال می‌کنم. در عین حال مراحل بعدی و اعتراض را نیز چنانچه وجود داشته باشد خودم ثبت می‌کنم. النهایه گزارش و نتیجه را به روال ۴. برای من ارسال کنند. گزارش ارسالی ایشان مشابه سایر دانشجویان مورد ارزیابی قرار خواهند گرفت.

۴ ملاحظات تکمیلی پیرامون واحد

کتاب حقوق رسانه‌ها، امانوئل دوریو و آنیس گرانسه که با ترجمه مجید ادیب در انتشارات میزان به چاپ رسیده است، اثر قابل توجه و ارزنده‌ای است. البته این اثر، ترجمه کل کتاب فرانسوی نیست و در عین حال محتوای کتاب صرفاً معطوف به نظام حقوقی فرانسه است. با این حال مترجم کوشیده است در هر فصل، به فراخور بحث، قوانین و مصوباتی از نظام حقوقی ایران را ضمیمه کند. مطالعه آن برای ورود به مباحثی پیشرفته‌تر در حقوق رسانه‌ها توصیه می‌گردد.

۵ ملاحظات پیرامون کتاب درسی معرفی شده جهت واحد

کتاب حقوق رسانه، اثر دکتر باقر انصاری با هدف تدریس این درس در رشته‌های مربوط به علوم ارتباطات تهیه شده است. این غرض در تهیه کتاب، از دو جهت باعث دور شدن کتاب از مطلوب برنامه درسی رشته حقوق می‌شود، اگرچه هم‌چنان بهترین منبع فارسی زبان و ایرانی موجود جهت تدریس این واحد است.

جهت اول آن است که در این کتاب به مباحث بنیادین پیرامون چیستی رسانه، انتشار و خبر پرداخته است و از جهت طرح برخی مفاهیم که فهم رسانه بالاعم و فهم حقوق رسانه بالاخص بدان نیاز دارد، ناقص است. کوشیده می‌شود این نقصان از طریق مباحث تکمیلی در نخستین جلسات کلاس درس جبران شود.

جهت دوم آن است که بعضی از مطالب مطروح در کتاب، با برخی از دروس و واحدهای دیگر دوره کارشناسی حقوق هم‌پوشانی داشته باشد. به رغم هم‌پوشانی برخی مطالب با درس حقوق اساسی، مالکیت فکری و حقوق کیفری؛ از حذف این مباحث کتاب خودداری کرده ام. چرا که در طرح همین مطالب نویسنده یک منظر رسانه‌ای قابل قبول داشته است. اگرچه از یک جهت ممکن است ظاهراً بهره‌وری درس کاهش پیدا کند، اما در واقع چون می‌تواند دریچه جدیدی به مباحث آشنا بگشاید، برای فهم بهتر منظر حقوق رسانه توسط دانشجویان مفید است.

نگارش این کتاب برای دانشجویان علوم ارتباطات، این حسن را دارد که مباحث آن پیچیدگی حقوقی خاصی ندارد.

با توجه به تحولات عمده‌ای که در نظام حقوق کیفری (بالاخص با تصویب و اجرایی شدن آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ و اصلاحیه ۱۳۹۴؛ و همین طور قانون کاهش مجازات حبس تعزیری ۱۳۹۹) رخ داده است حتماً از ویراست جدید کتاب استفاده شود.

در هنگام مطالعه کتاب به این نکته دقت داشته باشید که برخی مطالب کتاب جنبه دکترینال داشته یا گزارش نظام‌های حقوقی خارجی است. با این قبیل مطالب نباید به این نحو برخورد شود که لزوماً در نظام حقوقی ایران معتبرند یا مورد عمل قرار می‌گیرند، تنها مواردی را برای نظام حقوقی ایران مسلم بگیرید که نویسنده دقیقاً به قانون یا مصوبه‌ای داخلی ارجاع داده و آن را تشریح کرده است.